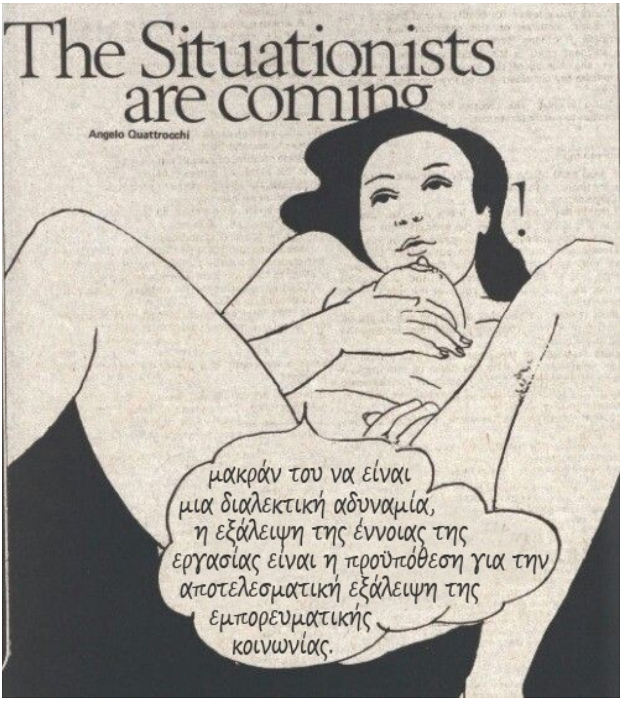

η κατάργηση της **εργασίας**

Bob Black

Μεταφραστική Ομάδα Wormhole

Η Κατάργηση της Εργασίας

Τίτλος πρωτοτύπου: **The Abolition of Work**
Συγγραφέας: **Bob Black**

Απόδοση στα ελληνικά:
μεταφραστική ομάδα wormhole,
ένα μεταφραστικό εγχείρημα
που γεφυρώνει τον αναγνώστη
με διάσπαρτα κείμενα ανά τον κόσμο.

Θεωρούμε πώς η ανταλλαγή γνώσης και εμπειριών
δεν θα πρέπει να υφίστανται ως μορφή εμπορεύματος.
Γι' αυτό πήραμε την απόφαση, με ότι μέσο διαθέτουμε,
να παρέχουμε ανοιχτή πρόσβαση σε βιβλία,
κείμενα, άρθρα, δοκίμια, κυρίως ξενόγλωσσα,
σε αυτούς που δεν μπορούν να έχουν,
λόγω οικονομικής δυσπραγίας
ή/και που δεν γνωρίζουν καλά μία ξένη γλώσσα.

Μία μορφή αλληλεγγύης, αν θέλετε,

για την προσέγγιση στην παραγωγή γνώσης,
μέσα από διαδικασίες αυτομόρφωσης αλλά και
υποδείξεις υλικού για μεταφράσεις τις οποίες
μπορείτε να στείλετε στο: wormhole_txt (at) riseup.net

Σεπτέμβριος 2022

Bob Black, 1980

η κατάργηση της

εργασίας

Το δοκίμιο αυτό προέκυψε από μια ομιλία το 1980. Μια αναθεωρημένη και διευρυμένη εκδοχή του δημοσιεύτηκε ως φυλλάδιο το 1985 και στην πρώτη έκδοση του The Abolition of Work and Other Essays (Loompanics Unlimited, 1986). Έχει επίσης δημοσιευτεί σε πολλά περιοδικά και ανθολογίες, συμπεριλαμβανομένων μεταφράσεων στα γαλλικά, γερμανικά, ιταλικά, ολλανδικά και σλοβενικά. Αναθεωρήθηκε από τον συγγραφέα για την έκδοση της Inspiracy Press. | Το πρωτότυπο του 1985 είναι διαθέσιμο στη διεύθυνση: https://web.archive.org/web/20090209195926/www.primitivism.com/abolition.htm

Κανείς δεν πρέπει να δουλεύει.

Η εργασία είναι η πηγή σχεδόν όλης της δυστυχίας στον κόσμο. Σχεδόν κάθε κακό που θα θέλατε να αναφέρετε προέρχεται από την εργασία ή από τη ζωή σε έναν κόσμο σχεδιασμένο για την εργασία. Γ**ια να σταματήσουμε να υποφέρουμε, πρέπει να σταματήσουμε να δουλεύουμε.**

Αυτό δεν σημαίνει ότι πρέπει να σταματήσουμε να κάνουμε πράγματα. Σημαίνει όμως ότι πρέπει να δημιουργήσουμε έναν νέο τρόπο ζωής βασισμένο στο παιχνίδι- με άλλα λόγια, μια ευτράπελη συναναστροφή, μια κοινοκτημοσύνη και ίσως ακόμη και τέχνη. Το παιχνίδι είναι κάτι περισσότερο από το παιδικό παιχνίδι, όσο αξιόλογο κι αν είναι αυτό. **Απευθύνω έκκληση για μια συλλογική περιπέτεια γενικευμένης χαράς και ελεύθερης αλληλοεξαρτώμενης πληθωρικότητας.** Το παιχνίδι δεν είναι παθητικό. Αναμφίβολα όλοι μας χρειαζόμαστε πολύ περισσότερο χρόνο για καθαρή νωθρότητα και χαλαρότητα από ό,τι απολαμβάνουμε τώρα, ανεξάρτητα από το εισόδημα ή το επάγγελμα, αλλά μόλις ανακάμψουμε από την εξάντληση που προκαλεί η εργασία, σχεδόν όλοι μας θέλουμε να δράσουμε. Ο Ομπλομοβισμός[1] και ο Σταχανοβισμός[2] είναι οι δύο όψεις του ίδιου απαξιωμένου νομίσματος.

---

1 Oblomovism: από τον ευγενή που σπάνια βγαίνει από το κρεβάτι του στο μυθιστόρημα του Ivan Goncharov Oblomov (1859). (Νωθρότητα στα καθ' ημάς)

2 Stakhanovism: μια μέθοδος για την αύξηση της παραγωγής με την επιβράβευση της ατομικής πρωτοβουλίας, που αναπτύχθηκε στη Σοβιετική Ένωση το 1935. (Ο Alexei Stakhanov κατάφερε να εξορύξει 102 τόνους άνθρακα σε μία μόνο βάρδια. Αυτό ήταν κάτι το εξαιρετικό (σύμφωνα με τον σοβιετικό προγραμματισμό, ο επίσημος μέσος όρος για μία μόνο βάρδια ήταν 7 τόνοι). Ο Stakhanov κατέρριψε αυτόν τον κανόνα κατά 1.400%. Η εργασιακή ηθική του ατομικού επιτεύματος -η οποία εξαπλώθηκε σε όλη την ΕΣΣΔ-επικαλείται από τότε από τους μάνατζερ στη Δύση.

Η αυθόρμητη και παιχνιδιάρικη ζωή είναι εντελώς ασύμβατη με την υπάρχουσα πραγματικότητα. Τόσο το χειρότερο για την "πραγματικότητα", αυτήν την τρύπα βαρύτητας που ρουφά τη ζωτικότητα από τα λίγα στη ζωή που τη διακρίνουν ακόμα από την απλή επιβίωση. Περιέργως -ή ίσως και όχι- όλες οι παλιές ιδεολογίες είναι συντηρητικές επειδή πιστεύουν στην εργασία. Ορισμένες από αυτές, όπως ο μαρξισμός και οι περισσότερες μορφές αναρχισμού, πιστεύουν ακόμη πιο ένθερμα στην εργασία επειδή πιστεύουν ελάχιστα σε τόσα άλλα.

Οι φιλελεύθεροι λένε ότι πρέπει να τερματίσουμε τις διακρίσεις στην απασχόληση. Εγώ λέω ότι πρέπει να τερματίσουμε την απασχόληση. Οι συντηρητικοί υποστηρίζουν τους νόμους για το δικαίωμα στην εργασία. Ακολουθώντας τον ιδιόρρυθμο γαμπρό του Karl Marx, τον Paul Lafargue, υποστηρίζω το δικαίωμα να είσαι τεμπέλης. Οι αριστεροί υποστηρίζουν την πλήρη απασχόληση. Όπως οι σουρεαλιστές -με τη διαφορά ότι δεν αστειεύομαι- τάσσομαι υπέρ της πλήρους ανεργίας. **Οι τροτσκιστές αγωνίζονται για μόνιμη επανάσταση. Εγώ αγωνίζομαι για μόνιμο γλέντι.** Αλλά αν όλοι οι ιδεολόγοι (όπως κάνουν) υποστηρίζουν την εργασία -και όχι μόνο επειδή σκοπεύουν να βάλουν τους άλλους να κάνουν τη δική τους- είναι περίεργα απρόθυμοι να το πουν. Θα συνεχίσουν ακατάπαυστα για τους μισθούς, τα ωράρια, τις συνθήκες εργασίας, την εκμετάλλευση, την παραγωγικότητα, την κερδοφορία. Θα μιλήσουν ευχαρίστως για οτιδήποτε άλλο εκτός από την ίδια την εργασία. Αυτοί οι ειδικοί που προσφέρονται να κάνουν τη σκέψη μας για εμάς σπάνια μοιράζονται τα συμπεράσματά τους για την εργασία, παρ' όλη την σπουδαιότητά της στη ζωή όλων μας. Μεταξύ τους τσακώνονται για τις λεπτομέρειες. Τα συνδικάτα και η διοίκηση συμφωνούν ότι οφείλουμε να πουλήσουμε τον χρόνο της ζωής μας με αντάλλαγμα την επιβίωση, αν και παζαρεύουν την τιμή. Οι μαρξιστές πιστεύουν ότι πρέπει να μας διοικούν γραφειοκράτες. Οι φιλελεύθεροι πιστεύουν ότι πρέπει να μας διοικούν οι επιχειρηματίες. Οι φεμινίστριες δεν ενδιαφέρονται για τη μορφή που θα πάρει το αφεντικό, αρκεί τα αφεντικά να είναι γυναίκες.

Είναι σαφές ότι αυτοί οι ιδεολόγοι έχουν σοβαρές διαφορές σχετικά με το πώς να μοιράσουν τα λάφυρα της εξουσίας. Εξίσου ξεκάθαρα, κανένας τους δεν έχει αντίρρηση για την εξουσία ως τέτοια και όλοι τους θέλουν να μας κρατήσουν να δουλεύουμε.

Ίσως αναρωτιέστε αν αστειεύομαι ή αν μιλάω σοβαρά. Αστειεύομαι και σοβαρολογώ. Το να είσαι αστείος δεν σημαίνει να είσαι γελοίος. Το παιχνίδι δεν χρειάζεται να είναι επιπόλαιο, αν και η επιπολαιότητα δεν είναι ασήμαντη: πολύ συχνά οφείλουμε να παίρνουμε την επιπολαιότητα στα σοβαρά. Θα ήθελα η ζωή να είναι ένα παιχνίδι - αλλά ένα παιχνίδι με υψηλό διακύβευμα. Θέλω να παίζω για πάντα.

Η εναλλακτική λύση στην εργασία δεν είναι μονάχα η απραξία. Το να είσαι παιχνιδιάρικος δεν σημαίνει να είσαι αποχαυνωμένος[3]. Όσο κι αν εκτιμώ την απόλαυση της ραστώνης, ποτέ δεν είναι πιο ικανοποιητική από ό,τι όταν διακόπτει άλλες απολαύσεις και ασχολίες. Ούτε προωθώ τη διαχειρίσιμη, πειθαρχημένη στον χρόνο βαλβίδα ασφαλείας που ονομάζεται "ελεύθερος χρόνος"- κάθε άλλο. Ο ελεύθερος χρόνος είναι μη-εργασία για χάρη της εργασίας. Ο ελεύθερος χρόνος είναι ο χρόνος που ξοδεύεται για να ανακάμψουμε από την εργασία και για να ξεχάσουμε την εργασία. Πολλοί άνθρωποι επιστρέφουν από τις διακοπές τόσο χτυπημένοι που ανυπομονούν να επιστρέψουν στη δουλειά για να ξεκουραστούν. Η κύρια διαφορά μεταξύ εργασίας και αναψυχής είναι ότι στην εργασία τουλάχιστον πληρώνεσαι για την αποξένωση και την εξάντλησή σου.

Δεν παίζω παιχνίδια ορισμού με κανέναν. Όταν λέω ότι θέλω να καταργήσω την εργασία, εννοώ ακριβώς αυτό που λέω, αλλά θέλω να πω αυτό που εννοώ ορίζοντας τους όρους μου με μη-ιδιόρρυθμους τρόπους.

---

3 To be ludic is not to be quaaludic στο πρωτότυπο: Λογοπαίγνιο με το το Quaalude, (μια εμπορική ονομασία για το κατασταλτικό φάρμακο methaqualone) που πρωτοσυντέθηκε τη δεκαετία του 1950. Το φάρμακο έγινε εξαιρετικά δημοφιλές στις δεκαετίες του 1960 και '70 και χρησιμοποιήθηκε ως ναρκωτικό για πάρτι λόγω της ευφορίας που δημιουργούσε.

Ο ελάχιστος ορισμός μου για την εργασία είναι η καταναγκαστική εργασία, δηλαδή η υποχρεωτική παραγωγή. Και τα δύο στοιχεία είναι ουσιώδη. Εργασία είναι η παραγωγή που επιβάλλεται με οικονομικά ή πολιτικά μέσα, με το καρότο ή το μαστίγιο. (Το καρότο είναι απλώς το ραβδί με άλλο τρόπο.) Αλλά δεν είναι όλη η δημιουργία εργασία. Η εργασία δεν γίνεται ποτέ για τον εαυτό της, γίνεται λόγω κάποιου προϊόντος ή εξόδου που ο εργαζόμενος (ή, πιο συχνά, κάποιος άλλος) παίρνει από αυτήν. Αυτό ακριβώς είναι υποχρεωτικά η εργασία. Το να την ορίσουμε είναι σαν να την περιφρονούμε. Αλλά η εργασία είναι συνήθως ακόμη χειρότερη από ό,τι ορίζει ο ορισμός της. Η δυναμική της κυριαρχίας που ενυπάρχει στην εργασία τείνει με την πάροδο του χρόνου προς την εξειδίκευση. Στις προηγμένες κοινωνίες που κυριαρχούνται από την εργασία, συμπεριλαμβανομένων όλων των βιομηχανικών κοινωνιών, είτε καπιταλιστικών είτε "κομμουνιστικών", η εργασία αποκτά πάντοτε άλλα χαρακτηριστικά που επιτείνουν την αντιπαθητικότητά της.

Συνήθως -και αυτό ισχύει ακόμη περισσότερο στις "κομμουνιστικές" παρά στις καπιταλιστικές χώρες, όπου το κράτος είναι σχεδόν ο μόνος εργοδότης και όλοι είναι εργαζόμενοι- η εργασία είναι απασχόληση, δηλαδή μισθωτή εργασία, που σημαίνει να πουλάς τον εαυτό σου με το καθεστώς των δόσεων. Έτσι, το 95% των Αμερικανών που εργάζονται, εργάζονται για κάποιον (ή κάτι) άλλο. Στην ΕΣΣΔ ή στην Κούβα ή στη Γιουγκοσλαβία ή σε οποιοδήποτε άλλο εναλλακτικό μοντέλο που μπορεί να αναφερθεί, το αντίστοιχο ποσοστό πλησιάζει το 100%. Μόνο τα εμπόλεμα προπύργια των αγροτών του Τρίτου Κόσμου -Μεξικό, Ινδία, Βραζιλία, Τουρκία- στεγάζουν προσωρινά σημαντικές συγκεντρώσεις αγροτών που διαιωνίζουν την παραδοσιακή ρύθμιση των περισσότερων εργατών κατά τις τελευταίες χιλιετίες, την καταβολή φόρων (= λύτρων) στο κράτος ή ενοικίου σε παρασιτικούς γαιοκτήμονες με αντάλλαγμα να τους αφήνουν κατά τα άλλα στην ησυχία τους. Ακόμα και αυτή η ωμή συμφωνία αρχίζει να φαίνεται καλή. Όλοι οι βιομηχανικοί εργάτες (και οι εργάτες γραφείου) είναι μισθωτοί και βρίσκονται υπό το είδος της επιτήρησης που εξασφαλίζει την υποτέλεια.

Αλλά η σύγχρονη εργασία έχει χειρότερες επιπτώσεις. Οι άνθρωποι δεν εργάζονται απλώς, αλλά έχουν "δουλειές". Ένα άτομο κάνει μια παραγωγική εργασία συνεχώς με την λογική του "αλλιώς τι;". Ακόμα και αν η εργασία έχει κάποιο εγγενές ενδιαφέρον (καθώς όλο και περισσότερες δουλειές δεν έχουν), η μονοτονία της υποχρεωτικής αποκλειστικότητάς της εξαντλεί το γελοίο δυναμικό της. **Μια "δουλειά" που θα μπορούσε να απασχολήσει την ενέργεια κάποιων ανθρώπων, για ένα λογικά περιορισμένο χρονικό διάστημα, για την πλάκα της, είναι απλώς ένα βάρος για εκείνους που πρέπει να την κάνουν για σαράντα ώρες την εβδομάδα χωρίς να έχουν λόγο για το πώς θα πρέπει να γίνει,** για το κέρδος των ιδιοκτητών που δεν συνεισφέρουν τίποτα στο έργο, και χωρίς καμία ευκαιρία για διαμοιρασμό των καθηκόντων ή κατανομή της εργασίας μεταξύ εκείνων που πρέπει πραγματικά να την κάνουν. **Αυτός είναι ο πραγματικός κόσμος της εργασίας: ένας κόσμος γραφειοκρατικών παλινωδιών, σεξουαλικών παρενοχλήσεων και διακρίσεων, ξεροκέφαλων αφεντικών που εκμεταλλεύονται και χρησιμοποιούν ως αποδιοπομπαίους τράγους τους υφισταμένους τους, οι οποίοι -με βάση κάθε ορθολογικό-τεχνικό κριτήριο- θα έπρεπε να κάνουν κουμάντο. Αλλά ο καπιταλισμός στον πραγματικό κόσμο υποτάσσει την ορθολογική μεγιστοποίηση της παραγωγικότητας και του κέρδους στις ανάγκες του οργανωτικού ελέγχου.**

Η υποβάθμιση που βιώνουν οι περισσότεροι εργαζόμενοι στη δουλειά τους είναι το σύνολο των ποικίλων ταπεινώσεων που μπορούν να ονομαστούν "πειθαρχία". Ο Φουκώ έχει περιπλέξει αυτό το φαινόμενο, αλλά είναι αρκετά απλό. **Η πειθαρχία αποτελείται από το σύνολο των ολοκληρωτικών ελέγχων στο χώρο εργασίας - επιτήρηση, εκ περιτροπής εργασία, επιβαλλόμενοι ρυθμοί εργασίας, ποσοστώσεις παραγωγής, κάρτα εισόδου και εξόδου κ.λπ. Η πειθαρχία είναι αυτό που μοιράζονται το εργοστάσιο, το γραφείο και το κατάστημα με τη φυλακή, το σχολείο και το ψυχιατρείο.** Είναι κάτι ιστορικά πρωτότυπο και φρικτό. Ξεπερνούσε τις δυνατότητες των δαιμονικών δικτατόρων του παρελθόντος, όπως ο Νέρωνας και ο Τζένγκις Χαν και ο Ιβάν ο Τρομερός.

Παρ' όλες τις κακές τους προθέσεις, απλώς δεν είχαν τους μηχανισμούς για να ελέγχουν τους υπηκόους τους τόσο εξονυχιστικά όσο οι σύγχρονοι δεσπότες. **Η πειθαρχία είναι ο διακριτικά διαβολικός σύγχρονος τρόπος ελέγχου, είναι μια καινοτόμος εισβολή που πρέπει να απαγορευτεί με την πρώτη ευκαιρία.**

Αυτή είναι η "εργασία". Το παιχνίδι είναι ακριβώς το αντίθετο. Το παιχνίδι είναι πάντα εθελοντικό. Αυτό που διαφορετικά θα μπορούσε να είναι παιχνίδι είναι δουλειά αν είναι αναγκαστικό. Αυτό είναι αξίωμα. Ο Bernie de Koven έχει ορίσει το παιχνίδι ως την "αναστολή των συνεπειών". Αυτό είναι απαράδεκτο αν υπονοεί ότι το παιχνίδι είναι ασήμαντο. Το θέμα δεν είναι ότι το παιχνίδι είναι χωρίς συνέπειες. Αυτό σημαίνει ότι το παιχνίδι υποβαθμίζεται. Το θέμα είναι ότι οι συνέπειες, αν υπάρχουν, είναι χαριστικές. **Το παιχνίδι και η προσφορά είναι στενά συνδεδεμένα, είναι οι συμπεριφορικές και συναλλακτικές όψεις της ίδιας παρόρμησης, του ενστίκτου του παιχνιδιού.** Μοιράζονται μια αριστοκρατική περιφρόνηση για τα αποτελέσματα. Ο παίκτης κερδίζει κάτι από το παιχνίδι· γι' αυτό παίζει. **Αλλά η βασική ανταμοιβή είναι η εμπειρία της ίδιας της δραστηριότητας** (όποια κι αν είναι αυτή). Ορισμένοι κατά τα άλλα προσεκτικοί μελετητές του παιχνιδιού, όπως ο Johan Huizinga (Homo Ludens), το ορίζουν ως παιχνίδι ή ως τήρηση κανόνων. Σέβομαι την πολυμάθεια του Huizinga αλλά απορρίπτω εμφατικά τους περιορισμούς του. **Υπάρχουν πολλά καλά παιχνίδια** (σκάκι, μπέιζμπολ, Monopoly, μπριτζ) **που ακολουθούν κανόνες, αλλά το παιχνίδι είναι κάτι πολύ περισσότερο από το να παίζεις παιχνίδια.** Η συζήτηση, το σεξ, ο χορός, τα ταξίδια - αυτές οι πρακτικές δεν διέπονται από κανόνες, αλλά σίγουρα είναι παιχνίδι, αν κάτι είναι. **Και οι κανόνες μπορούν να αποτελέσουν αντικείμενο παιχνιδιού τουλάχιστον εξίσου εύκολα με οτιδήποτε άλλο.**

Η εργασία γελοιοποιεί την ελευθερία. Η επίσημη γραμμή είναι ότι όλοι έχουμε δικαιώματα και ζούμε σε μια δημοκρατία. Άλλοι άτυχοι που δεν είναι ελεύθεροι όπως εμείς πρέπει να ζουν σε αστυνομικά κράτη.

Αυτά τα θύματα υπακούουν σε διαταγές (ή αλλιώς...), όσο αυθαίρετες κι αν είναι. Οι αρχές τους παρακολουθούν τακτικά. Οι κρατικοί γραφειοκράτες ελέγχουν ακόμα και τις μικρότερες λεπτομέρειες της καθημερινής ζωής. Οι αξιωματούχοι που τους πιέζουν είναι υπόλογοι μόνο σε ανώτερους, δημόσιους ή ιδιωτικούς. Σε κάθε περίπτωση, η διαφωνία και η ανυπακοή τιμωρούνται. Οι πληροφοριοδότες αναφέρουν τακτικά στις αρχές. **Όλα αυτά υποτίθεται ότι είναι κάτι πολύ κακό.**

Και έτσι είναι, αν και δεν είναι παρά μια περιγραφή του σύγχρονου χώρου εργασίας. Οι φιλελεύθεροι, οι συντηρητικοί και οι ελευθεριακοί που θρηνούν για τον ολοκληρωτισμό είναι ψεύτες και υποκριτές. Υπάρχει περισσότερη ελευθερία σε οποιαδήποτε μετριοπαθή απο-Σταλινοποιημένη δικτατορία απ' ό,τι στον συνηθισμένο Αμερικανικό εργασιακό χώρο. **Σε ένα γραφείο ή ένα εργοστάσιο συναντάτε το ίδιο είδος ιεραρχίας και πειθαρχίας όπως και σε μια φυλακή ή ένα μοναστήρι. Στην πραγματικότητα, όπως έχουν δείξει ο Φουκώ και άλλοι, οι φυλακές και τα εργοστάσια εμφανίστηκαν περίπου την ίδια εποχή, και οι χειριστές τους δανείστηκαν συνειδητά ο ένας από τις τεχνικές ελέγχου του άλλου. Ο εργάτης είναι ένας σκλάβος μερικής απασχόλησης.** Το αφεντικό λέει πότε να εμφανιστεί, πότε να φύγει και τι να κάνει στο μεταξύ. Σου λέει πόση δουλειά να κάνεις και πόσο γρήγορα. Είναι ελεύθερος να φτάσει τον έλεγχό του σε εξευτελιστικά άκρα, ρυθμίζοντας, αν του κάνει κέφι, τα ρούχα που φοράς ή το πόσο συχνά πηγαίνεις στην τουαλέτα. Με λίγες εξαιρέσεις, μπορεί να σας απολύσει για οποιονδήποτε λόγο ή και χωρίς λόγο. Σας κατασκοπεύει από χαφιέδες και προϊσταμένους, συγκεντρώνει φάκελο για κάθε εργαζόμενο. Το να αντιμιλάς αποκαλείται "ανυπακοή", ακριβώς όπως αν ένας εργαζόμενος είναι άτακτο παιδί, και όχι μόνο σε απολύει, αλλά σε αποκλείει από την αποζημίωση ανεργίας. Χωρίς απαραίτητα να το επικυρώνουμε ούτε γι' αυτά, είναι αξιοσημείωτο ότι τα παιδιά στο σπίτι και στο σχολείο δέχονται σχεδόν την ίδια μεταχείριση, που στην περίπτωσή τους δικαιολογείται από την υποτιθέμενη ανωριμότητά τους. Τι λέει αυτό για τους γονείς και τους εκπαιδευτικούς τους που εργάζονται;

Το εξευτελιστικό σύστημα κυριαρχίας που περιέγραψα κυριαρχεί κατά το ήμισυ των ωρών που η πλειοψηφία των γυναικών και η συντριπτική πλειοψηφία των ανδρών περνούν τις μισές από τις ώρες της εγρήγορσης τους για δεκαετίες, για το μεγαλύτερο μέρος της ζωής τους. Για ορισμένους σκοπούς δεν είναι πολύ παραπλανητικό να ονομάζουμε το σύστημά μας δημοκρατία ή καπιταλισμό ή -ακόμα καλύτερα- βιομηχανοκρατία, αλλά τα πραγματικά του ονόματα είναι εργοστασιακός φασισμός και ολιγαρχία των γραφείων. Όποιος λέει ότι αυτοί οι άνθρωποι είναι "ελεύθεροι", λέει ψέματα ή είναι ηλίθιος.

Είσαι αυτό που πράττεις.

Αν κάνεις βαρετή, ηλίθια μονότονη δουλειά, το πιθανότερο είναι ότι θα καταλήξεις βαρετός, ηλίθιος και μονότονος. Η εργασία είναι μια πολύ καλύτερη εξήγηση για την υφέρπουσα κρετινοποίηση γύρω μας από ό,τι ακόμη και από τόσο σημαντικούς μηχανισμούς ηλιθιοποίησης όπως η τηλεόραση και η εκπαίδευση. **Οι άνθρωποι που είναι αυστηρά ελεγχόμενοι σε όλη τους τη ζωή,** που παραδίδονται στη δουλειά από το σχολείο και πλαισιώνονται από την οικογένεια στην αρχή και το γηροκομείο στο τέλος, **συνηθίζουν στην ιεραρχία και υποδουλώνονται ψυχολογικά.** Η ικανότητά τους για αυτονομία είναι τόσο ατροφική που ο φόβος τους για την ελευθερία είναι από τις λίγες λογικά θεμελιωμένες φοβίες τους. **Η εκπαίδευσή τους στην υπακοή στον χώρο εργασίας μεταφέρεται στις οικογένειες που δημιουργούν, αναπαράγοντας έτσι το σύστημα** με περισσότερους από έναν τρόπους, και στην πολιτική, στον πολιτισμό και σε οτιδήποτε άλλο. **Μόλις αποστραγγίσετε τη ζωτικότητα από τους ανθρώπους στη δουλειά, πιθανότατα θα υποταχθούν στην ιεραρχία και την εμπειρογνωμοσύνη σε όλα. Έχουν συνηθίσει σε αυτό.**

Είμαστε τόσο δεμένοι με τον κόσμο της εργασίας που δεν μπορούμε να δούμε τι μας κάνει. Πρέπει να βασιστούμε σε εξωτερικούς παρατηρητές από άλλες εποχές ή άλλους πολιτισμούς για να εκτιμήσουμε την ακρότητα και την παθολογία της σημερινής μας θέσης.

Υπήρξε μια εποχή στο δικό μας παρελθόν που η "ηθική της εργασίας" θα ήταν ακατανόητη, και ίσως ο Weber είχε δίκιο όταν συνέδεσε την εμφάνισή της με μια θρησκεία, τον Καλβινισμό, η οποία αν εμφανιζόταν σήμερα αντί για τέσσερις αιώνες πριν, θα χαρακτηριζόταν αμέσως και σωστά ως αίρεση. Όπως και να έχει, δεν έχουμε παρά να αντλήσουμε από τη σοφία της αρχαιότητας για να βάλουμε την εργασία σε μια προοπτική. Οι αρχαίοι έβλεπαν την εργασία ως αυτό που είναι, και η άποψή τους επικράτησε, παρά τους καλβινιστές σπασίκλες, μέχρι που ανατράπηκε από τον εκβιομηχανισμό - αλλά όχι πριν λάβει την έγκριση των προφητών του.

Ας υποθέσουμε για μια στιγμή ότι η εργασία δεν μετατρέπει τους ανθρώπους σε υποτακτικούς. Ας προσποιηθούμε, σε πείσμα κάθε εύλογης ψυχολογίας και της ιδεολογίας των υποστηρικτών της, **ότι δεν έχει καμία επίδραση στη διαμόρφωση του χαρακτήρα.** Και ας προσποιηθούμε **ότι η εργασία δεν είναι τόσο βαρετή, κουραστική και ταπεινωτική όσο όλοι ξέρουμε ότι είναι στην πραγματικότητα. Ακόμα και τότε, η εργασία θα εξακολουθούσε να γελοιοποιεί όλες τις ανθρωπιστικές και δημοκρατικές φιλοδοξίες, μόνο και μόνο επειδή σφετερίζεται τόσο μεγάλο μέρος του χρόνου μας.**

Ο Σωκράτης έλεγε ότι οι χειρώνακτες εργάτες γίνονται κακοί φίλοι και κακοί πολίτες επειδή δεν έχουν χρόνο να εκπληρώσουν τις ευθύνες της φιλίας και της ιδιότητας του πολίτη. Είχε δίκιο. Εξαιτίας της εργασίας, ό,τι κι αν κάνουμε, κοιτάμε συνεχώς τα ρολόγια μας. **Το μόνο "δωρεάν" στον αποκαλούμενο ελεύθερο χρόνο είναι ότι δεν κοστίζει τίποτα στο αφεντικό.** Ο ελεύθερος χρόνος αφιερώνεται κυρίως στο να ετοιμαζόμαστε για τη δουλειά, να πηγαίνουμε στη δουλειά, να επιστρέφουμε από τη δουλειά και να επανακάμπτουμε από τη δουλειά. **Ο ελεύθερος χρόνος είναι ένας ευφημισμός για τον ιδιότυπο τρόπο με τον οποίο η εργασία ως παραγωγικός συντελεστής όχι μόνο μεταφέρεται με δικά της έξοδα από και προς το χώρο εργασίας, αλλά αναλαμβάνει και την πρωταρχική ευθύνη για τη συντήρηση και την επισκευή της.**

Ο άνθρακας και ο χάλυβας δεν το κάνουν αυτό. Οι τόρνοι και οι γραφομηχανές δεν το κάνουν αυτό. Αλλά οι εργαζόμενοι το κάνουν. Γι' αυτό και ο Edward G. Robinson σε μια από τις γκανγκστερικές ταινίες του αναφώνησε: "Η δουλειά είναι για τα κορόιδα!".

Τόσο ο Πλάτωνας όσο και ο Ξενοφώντας αποδίδουν στον Σωκράτη και προφανώς μοιράζονται μαζί του την επίγνωση των καταστροφικών συνεπειών της εργασίας για τον εργαζόμενο ως πολίτη και άνθρωπο. Ο Ηρόδοτος αναγνώρισε την περιφρόνηση της εργασίας ως χαρακτηριστικό των κλασικών Ελλήνων στο ζενίθ του πολιτισμού τους. Για να πάρουμε ένα μόνο ρωμαϊκό παράδειγμα, ο Κικέρων είπε ότι "όποιος δίνει την εργασία του για χρήματα πουλάει τον εαυτό του και τοποθετείται στην τάξη των δούλων".

Η ειλικρίνειά του είναι πλέον σπάνια, αλλά οι σύγχρονες πρωτόγονες κοινωνίες τις οποίες συνηθίζουμε να περιφρονούμε, έχουν δώσει εκπροσώπους που έχουν διαφωτίσει τους δυτικούς ανθρωπολόγους. Οι Kapauku του Δυτικού Ιριανού[4], σύμφωνα με τον Pospisil, έχουν μια αντίληψη της ισορροπίας στη ζωή και κατά συνέπεια εργάζονται μόνο κάθε δεύτερη μέρα, την ημέρα ανάπαυσης που έχει σκοπό "να ανακτήσουν τη χαμένη δύναμη και υγεία".

Οι πρόγονοί μας, ακόμη και τον δέκατο όγδοο αιώνα, όταν βρίσκονταν σε μεγάλη απόσταση από τη σημερινή μας δυσχερή κατάσταση, είχαν τουλάχιστον επίγνωση αυτού που εμείς έχουμε ξεχάσει, της υποβόσκουσας πλευράς της εκβιομηχάνισης. **Η θρησκευτική τους αφοσίωση στην "Αγία Δευτέρα" -καθιερώνοντας έτσι μια de facto πενθήμερη εβδομάδα 150-200 χρόνια πριν από τον νομικό της καθαγιασμό- ήταν η απόγνωση των πρώτων βιομηχάνων. Άργησαν πολύ να υποταχθούν στην τυραννία του κουδουνιού, προκατόχου του ρολογιού.**

---

4 Πλέον έχει μετονομαστεί ως Δυτική Νέα Γουινέα, (επίσης γνωστή ως Παπούα, Ινδονησιακή Νέα Γουινέα ή Ινδονησιακή Παπούα,) είναι το δυτικό τμήμα της Νέας Γουινέας.

Στην πραγματικότητα χρειάστηκε να περάσουν μια ή δύο γενιές για να αντικαταστήσουν τους ενήλικους άνδρες με γυναίκες που είχαν συνηθίσει στην υπακοή και παιδιά που μπορούσαν να διαμορφωθούν ώστε να ταιριάζουν στις βιομηχανικές ανάγκες.

Ακόμα και οι εκμεταλλευόμενοι αγρότες του παλαιού καθεστώτος απέσπασαν ουσιαστικό χρόνο από την εργασία του γαιοκτήμονα τους. Σύμφωνα με τον Lafargue, το ένα τέταρτο του ημερολογίου των Γάλλων αγροτών ήταν αφιερωμένο στις Κυριακές και τις αργίες, και τα στοιχεία του Chayanov από τα χωριά της τσαρικής Ρωσίας -που δεν ήταν και τόσο προοδευτική κοινωνία- δείχνουν επίσης ότι το ένα τέταρτο ή πέμπτο των ημερών των αγροτών ήταν αφιερωμένο στην ανάπαυση. Ελέγχοντας την παραγωγικότητα, είμαστε προφανώς πολύ πίσω από αυτές τις οπισθοδρομικές κοινωνίες. **Οι εκμεταλλευόμενοι μουζίκοι θα αναρωτιόντουσαν γιατί κάποιος από εμάς να εργάζεται καν. Το ίδιο θα έπρεπε να κάνουμε κι εμείς.**

Ωστόσο, για να αντιληφθείτε το πλήρες μέγεθος της υποβάθμισής μας, σκεφτείτε την πρώτη κατάσταση της ανθρωπότητας, χωρίς κυβέρνηση ή ιδιοκτησία, όταν περιπλανιόμασταν ως κυνηγοί-συλλέκτες. **Ο Hobbes υπέθεσε ότι η ζωή τότε ήταν άσχημη, κτηνώδης και σύντομη.** Άλλοι υποθέτουν ότι η ζωή ήταν ένας απελπισμένος αδιάκοπος αγώνας για την επιβίωση, ένας πόλεμος που διεξαγόταν ενάντια σε μια σκληρή Φύση με τον θάνατο και την καταστροφή να περιμένουν τους άτυχους ή όποιον δεν ήταν ισάξιος στην πρόκληση του αγώνα για την ύπαρξη.

Στην πραγματικότητα, όλα αυτά ήταν μια προβολή των φόβων για την κατάρρευση της κυβερνητικής εξουσίας πάνω σε κοινότητες που δεν είχαν συνηθίσει να τα καταφέρνουν χωρίς αυτήν, όπως η Αγγλία του Hobbes κατά τη διάρκεια του Εμφυλίου Πολέμου. Οι συμπατριώτες του Χομπς είχαν ήδη συναντήσει εναλλακτικές μορφές κοινωνίας που απεικόνιζαν άλλους τρόπους ζωής -στη Βόρεια Αμερική, ειδικότερα- αλλά ήδη αυτές ήταν πολύ μακριά από την εμπειρία τους για να γίνουν κατανοητές.

(Οι κατώτερες τάξεις, πιο κοντά στην κατάσταση των Ινδιάνων, τις κατανοούσαν καλύτερα και συχνά τις έβρισκαν ελκυστικές. Καθ' όλη τη διάρκεια του δέκατου έβδομου αιώνα, Άγγλοι έποικοι αυτομόλησαν σε ινδιάνικες φυλές ή, όντας αιχμάλωτοι σε πόλεμο, αρνήθηκαν να επιστρέψουν. Αλλά οι Ινδιάνοι δεν αυτομόλησαν στους λευκούς οικισμούς περισσότερο από ό,τι οι Γερμανοί σκαρφαλώνουν το τείχος του Βερολίνου από τη Δύση). Η εκδοχή της "επιβίωσης του ισχυρότερου" - η εκδοχή του Thomas Huxley - του δαρβινισμού ήταν μια καλύτερη εξήγηση των οικονομικών συνθηκών στη βικτοριανή Αγγλία από ό,τι της φυσικής επιλογής, όπως έδειξε ο αναρχικός Κροπότκιν στο βιβλίο του "Mutual Aid, A Factor of Evolution" (Αλληλοβοήθεια, ένας παράγοντας της εξέλιξης). (Ο Κροπότκιν ήταν επιστήμονας -γεωγράφος- που είχε άφθονες ακούσιες ευκαιρίες για επιτόπια έρευνα ενώ ήταν εξόριστος στη Σιβηρία: ήξερε για τι πράγμα μιλούσε). Όπως οι περισσότερες κοινωνικές και πολιτικές θεωρίες, η ιστορία που αφηγήθηκαν ο Hobbes και οι διάδοχοί του ήταν στην πραγματικότητα μια ανομολόγητη αυτοβιογραφία.

Ο ανθρωπολόγος Marshall Sahlins, εξετάζοντας τα δεδομένα σχετικά με τους σύγχρονους κυνηγούς-συλλέκτες, κατέρριψε τον μύθο του Hobbes σε ένα άρθρο με τίτλο "The Original Affluent Society" (Η Αυθεντική Κοινωνία της Αφθονίας). **Εργάζονται πολύ λιγότερο από ό,τι εμείς˙ και η εργασία τους είναι δύσκολο να διαχωριστεί από αυτό που εμείς θεωρούμε παιχνίδι.** Ο Sahlins κατέληξε στο συμπέρασμα ότι "οι κυνηγοί και οι συλλέκτες εργάζονται λιγότερο από ό,τι εμείς- και αντί για συνεχή μόχθο, η αναζήτηση τροφής είναι διαλείπουσα, ο ελεύθερος χρόνος άφθονος και υπάρχει μεγαλύτερη ποσότητα ύπνου κατά τη διάρκεια της ημέρας ανά κάτοικο ανά έτος από ό,τι σε οποιαδήποτε άλλη κατάσταση της κοινωνίας". Δούλευαν κατά μέσο όρο τέσσερις ώρες την ημέρα, αν υποθέσουμε ότι "δούλευαν" καθόλου. Η "εργασία" τους, όπως μας φαίνεται, ήταν ειδικευμένη εργασία που εξασκούσε τις σωματικές και πνευματικές τους ικανότητες- η ανειδίκευτη εργασία σε οποιαδήποτε μεγάλη κλίμακα, όπως λέει ο Sahlins, είναι αδύνατη παρά μόνο στο πλαίσιο του εκβιομηχανισμού.

Έτσι ικανοποιούσαν τον ορισμό του Friedrich Schiller για το παιχνίδι, τη μόνη ευκαιρία κατά την οποία ο άνθρωπος συνειδητοποιεί την πλήρη ανθρωπιά του δίνοντας πλήρες "παιχνίδι" και στις δύο πλευρές της διττής του φύσης, τη σκέψη και το συναίσθημα. Όπως το έθεσε ο ίδιος: "Το ζώο εργάζεται όταν η στέρηση είναι η κινητήρια δύναμη της δραστηριότητάς του, και παίζει όταν η πληρότητα της δύναμής του είναι αυτή η κινητήρια δύναμη, όταν η υπέρμετρη ζωή είναι το ίδιο το κίνητρο της δραστηριότητάς του". (Μια σύγχρονη εκδοχή -αμφίβολα αναπτυξιακή- είναι η αντιπαράθεση των κινήτρων "έλλειψης" και "ανάπτυξης" του Abraham Maslow). Το παιχνίδι και η ελευθερία, όσον αφορά την παραγωγή, συνυπάρχουν.

Ακόμη και ο Μαρξ, ο οποίος ανήκει (παρ' όλες τις καλές του προθέσεις) στο πανθέο των παραγωγιστών, παρατήρησε ότι "το βασίλειο της ελευθερίας δεν αρχίζει προτού ξεπεραστεί το σημείο όπου απαιτείται εργασία υπό τον καταναγκασμό της αναγκαιότητας και της εξωτερικής χρησιμότητας".

Ποτέ δεν μπόρεσε να πείσει τον εαυτό του να αναγνωρίσει αυτή την ευτυχή περίσταση ως αυτό που είναι, την κατάργηση της εργασίας - είναι μάλλον ανώμαλο, άλλωστε, να είσαι υπέρ του εργάτη και κατά της εργασίας- αλλά εμείς μπορούμε.

Η επιδίωξη για μια ζωή χωρίς εργασία είναι εμφανής σε κάθε σοβαρή κοινωνική ή πολιτιστική ιστορία της προ-βιομηχανικής Ευρώπης, ανάμεσά τους το England In Transition της M. Dorothy George και το Popular Culture in Early Modern Europe του Peter Burke. Σχετικό είναι επίσης το δοκίμιο του Daniel Bell, "Work and its Discontents" (Η εργασία και οι δυσαρέσκειές της), το πρώτο κείμενο, πιστεύω, που αναφέρεται με τόσες πολλές λέξεις στην "εξέγερση κατά της εργασίας" και, αν είχε γίνει κατανοητό, μια σημαντική διόρθωση της αυταρέσκειας που συνήθως συνδέεται με τον τόμο στον οποίο συγκεντρώθηκε, Το Τέλος της Ιδεολογίας.

Ούτε οι επικριτές ούτε οι υμνητές παρατήρησαν ότι η θέση του Bell για το τέλος της ιδεολογίας δεν σηματοδοτούσε το τέλος της κοινωνικής αναταραχής αλλά την αρχή μιας νέας, αχαρτογράφητης φάσης που δεν περιορίζεται και δεν ενημερώνεται από την ιδεολογία. Ήταν ο Seymour Lipset (στο Political Man), όχι ο Bell, που ανακοίνωσε την ίδια εποχή ότι "τα θεμελιώδη προβλήματα της βιομηχανικής επανάστασης έχουν λυθεί", λίγα μόλις χρόνια πριν οι μετα-βιομηχανικές δυσαρέσκειες των φοιτητών οδηγήσουν τον Lipset από το UC Berkeley στη σχετική (και προσωρινή) ηρεμία του Harvard.

Όπως σημειώνει ο Bell, ο Adam Smith στον Πλούτο των Εθνών, παρ' όλο τον ενθουσιασμό του για την αγορά και τον καταμερισμό της εργασίας, ήταν πιο προσεκτικός (και πιο ειλικρινής για) την ύπουλη πλευρά της εργασίας από την Ayn Rand ή τους οικονομολόγους του Σικάγο ή οποιονδήποτε από τους σύγχρονους επιγόνους του Smith.

Όπως παρατήρησε ο Smith: "Οι αντιλήψεις του μεγαλύτερου μέρους των ανθρώπων διαμορφώνονται αναγκαστικά από τις συνηθισμένες τους απασχολήσεις. Ο άνθρωπος του οποίου η ζωή ξοδεύεται στην εκτέλεση μερικών απλών εργασιών... δεν έχει καμία ευκαιρία να ασκήσει την κατανόησή του... Γενικά γίνεται τόσο ηλίθιος και αδαής όσο είναι δυνατόν να γίνει ένα ανθρώπινο πλάσμα". Εδώ, με λίγες ωμές λέξεις, είναι η κριτική μου για την εργασία.

Ο Bell, γράφοντας το 1956, τη Χρυσή Εποχή της ανικανότητας του Αϊζενχάουερ και της αμερικανικής αυτο-ικανοποίησης, εντόπισε την ανοργάνωτη, ανοργάνωτη κακοδαιμονία της δεκαετίας του 1970 και έκτοτε, αυτή που καμία πολιτική τάση δεν είναι σε θέση να τιθασεύσει, αυτή που εντοπίζεται στην έκθεση του HEW Work in America, αυτή που δεν μπορεί να αξιοποιηθεί και έτσι αγνοείται.

Αυτό το πρόβλημα είναι η εξέγερση κατά της εργασίας.

Δεν εμφανίζεται σε κανένα κείμενο οποιουδήποτε laissez-faire[5] οικονομολόγου -Milton Friedman, Murray Rothbard, Richard Posner- επειδή, με τους δικούς τους όρους, όπως έλεγαν στο Star Trek, "it does not compute" (δεν υπολογίζεται).

Αν αυτές οι αντιρρήσεις, που διαπνέονται από την αγάπη για την ελευθερία, δεν πείθουν τους ανθρωπιστές για μια ωφελιμιστική ή ακόμη και για μια πατερναλιστική στροφή, υπάρχουν άλλες που δεν μπορούν να αγνοήσουν. Η εργασία είναι επικίνδυνη για την υγεία, για να δανειστώ έναν τίτλο βιβλίου.

Στην πραγματικότητα, η εργασία είναι μαζική δολοφονία ή γενοκτονία. Άμεσα ή έμμεσα, η εργασία θα σκοτώσει τους περισσότερους από τους ανθρώπους που διαβάζουν αυτές τις λέξεις. Μεταξύ 14.000 και 25.000 εργαζόμενοι σκοτώνονται ετησίως σε αυτή τη χώρα στη δουλειά. Πάνω από 2 εκατομμύρια είναι ανάπηροι. 20 έως 25 εκατομμύρια τραυματίζονται κάθε χρόνο. Και αυτά τα στοιχεία βασίζονται σε μια πολύ συντηρητική εκτίμηση του τι συνιστά τραυματισμό που σχετίζεται με την εργασία. Έτσι, δεν υπολογίζουν το μισό εκατομμύριο περιπτώσεις επαγγελματικών ασθενειών κάθε χρόνο.

Κοίταξα ένα ιατρικό εγχειρίδιο για τις επαγγελματικές ασθένειες το οποίο είχε μέγεθος 1.200 σελίδων. Ακόμα και αυτό μόλις και μετά βίας ξύνει την επιφάνεια. **Οι διαθέσιμες στατιστικές μετράνε τις προφανείς περιπτώσεις, όπως οι 100.000 ανθρακωρύχοι που πάσχουν από τη νόσο των μαύρων πνευμόνων, από τους οποίους 4.000 πεθαίνουν κάθε χρόνο, ποσοστό θνησιμότητας πολύ υψηλότερο από το AIDS, για παράδειγμα, το οποίο λαμβάνει τόση προσοχή από τα μέσα ενημέρωσης.**

---

5 "Αφήστε τα ελεύθερα" Οι απαρχές του laissez-faire συνδέονται με τους Φυσιοκράτες, μια ομάδα Γάλλων οικονομολόγων του 18ου αιώνα, οι οποίοι πίστευαν ότι η κυβερνητική πολιτική (νομοθεσίες, προνόμια, δασμολόγια, διατιμήσεις, και επιχορηγήσεις) δεν θα έπρεπε να παρεμβαίνει στη λειτουργία των φυσικών οικονομικών

Αυτό αντικατοπτρίζει την ανείπωτη παραδοχή ότι το AIDS πλήττει ανώμαλους που θα μπορούσαν να ελέγξουν την ηθική διαφθορά τους, ενώ η εξόρυξη άνθρακα είναι μια ιερή δραστηριότητα που δεν επιδέχεται αμφισβήτηση.

Αυτό που δεν δείχνουν οι στατιστικές είναι ότι δεκάδες εκατομμύρια άνθρωποι έχουν μειωμένη διάρκεια ζωής από την εργασία - που είναι το μόνο που σημαίνει η ανθρωποκτονία, τελικά. Σκεφτείτε τους γιατρούς που εργάζονται μέχρι θανάτου στα 50 τους. Σκεφτείτε όλους τους άλλους εργασιομανείς.

Ακόμη και αν δεν σκοτωθείτε ή σακατευτείτε ενώ εργάζεστε, μπορεί κάλλιστα να σκοτωθείτε ενώ πηγαίνετε στη δουλειά, επιστρέφετε από τη δουλειά, ψάχνετε για δουλειά ή προσπαθείτε να ξεχάσετε τη δουλειά. Η συντριπτική πλειονότητα των θυμάτων του αυτοκινήτου είτε κάνει μία από αυτές τις υποχρεωτικές για την εργασία δραστηριότητες είτε πέφτει θύμα αυτών που τις κάνουν. Σε αυτόν τον αυξημένο αριθμό νεκρών πρέπει να προστεθούν τα θύματα της αυτοκινητιστικής βιομηχανικής ρύπανσης και του αλκοολισμού και του εθισμού στα ναρκωτικά που προκαλούνται από την εργασία. Τόσο ο καρκίνος όσο και οι καρδιακές παθήσεις είναι σύγχρονες ασθένειες που συνήθως μπορούν να αποδοθούν, άμεσα ή έμμεσα, στην εργασία.

Η εργασία, λοιπόν, θεσμοθετεί την ανθρωποκτονία ως τρόπο ζωής.

Οι άνθρωποι πιστεύουν ότι οι κάτοικοι της Καμπότζης ήταν τρελοί που εξολόθρευσαν τον εαυτό τους, αλλά μήπως εμείς διαφέρουμε; Το καθεστώς του Πολ Ποτ είχε τουλάχιστον ένα όραμα, έστω και θολό, μιας ισότιμης κοινωνίας. Εμείς σκοτώνουμε ανθρώπους με εξαψήφιο εύρος (τουλάχιστον) για να πουλήσουμε Big Macs και Cadillacs στους επιζώντες. Οι 40 ή 50 χιλιάδες ετήσιοι νεκροί μας στους αυτοκινητόδρομους είναι θύματα, όχι μάρτυρες. Πέθαναν για το τίποτα - ή μάλλον, πέθαναν για τη δουλειά. Αλλά η δουλειά δεν είναι τίποτα για να πεθάνεις.

Κακά νέα για τους φιλελεύθερους: η ρυθμιστική μαστοριά είναι άχρηστη σε αυτό το πλαίσιο ζωής και θανάτου. Η ομοσπονδιακή Υπηρεσία Επαγγελματικής Ασφάλειας και Υγείας (OSHA) σχεδιάστηκε για να αστυνομεύει το βασικό μέρος του προβλήματος, την ασφάλεια στο χώρο εργασίας. Ακόμα και πριν ο Ρήγκαν και το Ανώτατο Δικαστήριο την καταπνίξουν, η OSHA ήταν μια φάρσα. Στα προηγούμενα και (με τα σημερινά δεδομένα) γενναιόδωρα επίπεδα χρηματοδότησης της εποχής Κάρτερ, ένας χώρος εργασίας μπορούσε να περιμένει μια τυχαία επίσκεψη από έναν επιθεωρητή του OSHA μία φορά κάθε 46 χρόνια.

Ο κρατικός έλεγχος της οικονομίας δεν αποτελεί λύση. Η εργασία είναι, αν μη τι άλλο, πιο επικίνδυνη στις κρατικοσοσιαλιστικές χώρες απ' ό,τι εδώ. Χιλιάδες Ρώσοι εργάτες σκοτώθηκαν ή τραυματίστηκαν στην κατασκευή του μετρό της Μόσχας. Οι ιστορίες που ακούγονται για συγκαλυμμένες σοβιετικές πυρηνικές καταστροφές κάνουν την Times Beach και το Three-Mile Island να μοιάζουν με ασκήσεις αεροπορικής επιδρομής στο δημοτικό σχολείο. Από την άλλη πλευρά, η απορρύθμιση, που είναι σήμερα στη μόδα, δεν θα βοηθήσει και μάλλον θα βλάψει. Από την άποψη της υγείας και της ασφάλειας, μεταξύ άλλων, η εργασία ήταν στα χειρότερά της τις ημέρες που η οικονομία πλησίαζε περισσότερο το laissez-faire.

Ιστορικοί όπως ο Eugene Genovese έχουν υποστηρίξει με πειστικό τρόπο ότι -όπως επέμεναν οι απολογητές της δουλείας πριν από την επανάσταση- οι μισθωτοί εργάτες εργοστασίων στις βόρειες αμερικανικές πολιτείες και στην Ευρώπη ήταν σε χειρότερη μοίρα από τους σκλάβους των φυτειών του Νότου. Καμία αναδιάταξη των σχέσεων μεταξύ γραφειοκρατών και επιχειρηματιών δεν φαίνεται να κάνει μεγάλη διαφορά στο σημείο παραγωγής. Η σοβαρή εφαρμογή ακόμη και των μάλλον ασαφών προτύπων που θεωρητικά μπορεί να επιβάλει ο OSHA θα οδηγούσε πιθανώς σε αδιέξοδο την οικονομία. Οι φορείς επιβολής του νόμου προφανώς το εκτιμούν αυτό, αφού δεν προσπαθούν καν να πατάξουν τους περισσότερους παραβάτες.

Αυτά που έχω πει μέχρι στιγμής δεν θα έπρεπε να είναι αμφιλεγόμενα. **Πολλοί εργαζόμενοι έχουν βαρεθεί τη δουλειά.** Υπάρχουν υψηλά και αυξανόμενα ποσοστά απουσιών, εναλλαγής προσωπικού, κλοπής και δολιοφθοράς εργαζομένων, άγριων απεργιών και γενικής εργασιακής λούφας. **Μπορεί να υπάρξει κάποια κίνηση προς μια συνειδητή και όχι απλώς ενστικτώδη απόρριψη της εργασίας. Και όμως, η κυρίαρχη αίσθηση, καθολική μεταξύ των αφεντικών και των πρακτόρων τους και επίσης διαδεδομένη μεταξύ των ίδιων των εργαζομένων είναι ότι η ίδια η εργασία είναι αναπόφευκτη και αναγκαία.**

Διαφωνώ. Είναι πλέον δυνατό να καταργήσουμε την εργασία και να την αντικαταστήσουμε, στο βαθμό που εξυπηρετεί χρήσιμους σκοπούς, με ένα πλήθος νέων ειδών ελεύθερων δραστηριοτήτων. Η κατάργηση της εργασίας απαιτεί να την προσεγγίσουμε από δύο κατευθύνσεις, την ποσοτική και την ποιοτική.

Από τη μια πλευρά, από την ποσοτική πλευρά, πρέπει να μειώσουμε μαζικά την ποσότητα της εργασίας που γίνεται. Προς το παρόν η περισσότερη εργασία είναι άχρηστη ή χειρότερη και θα πρέπει απλώς να απαλλαγούμε από αυτήν.

Από την άλλη πλευρά -και νομίζω ότι αυτή είναι η ουσία του θέματος και η επαναστατική νέα αφετηρία- πρέπει να πάρουμε όση χρήσιμη εργασία απομένει και να τη μετατρέψουμε σε μια ευχάριστη ποικιλία παιχνιδιών και χειροτεχνικών ασχολιών, που δεν διαφέρουν από άλλες ευχάριστες ασχολίες, μόνο που τυχαίνει να αποδίδουν χρήσιμα τελικά προϊόντα. Σίγουρα αυτό δεν θα πρέπει να τις κάνει λιγότερο ελκυστικές για ενασχόληση. **Τότε όλα τα τεχνητά εμπόδια της εξουσίας και της ιδιοκτησίας θα μπορούσαν να πέσουν. Η δημιουργία θα μπορούσε να γίνει αναψυχή. Και θα μπορούσαμε όλοι να σταματήσουμε να φοβόμαστε ο ένας τον άλλον.**

Δεν ισχυρίζομαι ότι οι περισσότερες εργασίες μπορούν να διασωθούν με αυτόν τον τρόπο.

Ωστόσο, τις περισσότερες εργασίες δεν αξίζει να προσπαθήσεις να τις σώσεις. **Μόνο ένα μικρό και μειούμενο κλάσμα της εργασίας εξυπηρετεί οποιονδήποτε χρήσιμο σκοπό ανεξάρτητα από την υπεράσπιση και την αναπαραγωγή του συστήματος εργασίας και των πολιτικών και νομικών εξαρτημάτων του.** Πριν από είκοσι χρόνια, οι Paul και Percival Goodman υπολόγισαν ότι μόλις το πέντε τοις εκατό της εργασίας που γινόταν τότε - πιθανώς το ποσοστό, αν είναι ακριβές, είναι χαμηλότερο τώρα- θα ικανοποιούσε τις ελάχιστες ανάγκες μας για τροφή, ένδυση και στέγη. Η εκτίμησή τους ήταν μόνο μια επεξεργασμένη εικασία, αλλά το κύριο σημείο είναι αρκετά σαφές: **άμεσα ή έμμεσα, η πλειονότητα της εργασίας εξυπηρετεί τους μη-παραγωγικούς σκοπούς του εμπορίου ή του κοινωνικού ελέγχου.** Αμέσως μετά μπορούμε να απελευθερώσουμε δεκάδες εκατομμύρια πωλητές, στρατιώτες, μάνατζερ, αστυνομικούς, χρηματιστές, κληρικούς, τραπεζίτες, δικηγόρους, δασκάλους, σπιτονοικοκύρηδες, σεκιουριτάδες, διαφημιστές και όλους εκείνους που εργάζονται γι' αυτούς. **Υπάρχει ένα φαινόμενο χιονοστιβάδας, αφού κάθε φορά που αδρανοποιείτε κάποιον μεγαλοεπιχειρηματία, απελευθερώνετε και τα τσιράκια και τους υφισταμένους του. Έτσι η οικονομία καταρρέει.**

Το 40% του εργατικού δυναμικού είναι υπάλληλοι, οι περισσότεροι από τους οποίους έχουν μερικές από τις πιο κουραστικές και ηλίθιες δουλειές που έχουν επινοηθεί ποτέ. Ολόκληροι κλάδοι, οι ασφαλιστικές και οι τραπεζικές επιχειρήσεις και τα κτηματομεσιτικά γραφεία, για παράδειγμα, δεν αποτελούνται από τίποτα άλλο παρά από άχρηστο χαρτομάνι. **Δεν είναι τυχαίο ότι ο "τριτογενής τομέας", ο τομέας των υπηρεσιών, αναπτύσσεται, ενώ ο "δευτερογενής τομέας" (βιομηχανία) παραμένει στάσιμος και ο "πρωτογενής τομέας" (γεωργία) σχεδόν εξαφανίζεται. Επειδή η εργασία είναι περιττή, εκτός από εκείνους των οποίων εξασφαλίζει την εξουσία, οι εργαζόμενοι μετατοπίζονται από σχετικά χρήσιμα σε σχετικά άχρηστα επαγγέλματα ως μέτρο διασφάλισης της δημόσιας τάξης. Τα πάντα είναι καλύτερα από το τίποτα.**

Γι' αυτό δεν μπορείς να πας σπίτι σου μόνο και μόνο επειδή τελείωσες νωρίτερα. Θέλουν τον χρόνο σου, αρκετό από αυτόν για να σε κάνουν δικό τους, ακόμα κι αν δεν έχουν καμία απολύτως ωφέλεια για το μεγαλύτερο μέρος του. Διαφορετικά, γιατί ο μέσος όρος της εβδομάδας εργασίας δεν έχει μειωθεί περισσότερο από μερικά λεπτά τα τελευταία πενήντα χρόνια;

Στη συνέχεια μπορούμε να χρησιμοποιήσουμε έναν μπαλτά στην ίδια την εργασία παραγωγής. Τέρμα η παραγωγή πολέμου, η πυρηνική ενέργεια, το πρόχειρο φαγητό, τα αποσμητικά γυναικείας υγιεινής - και πάνω απ' όλα, τέλος η αυτοκινητοβιομηχανία. Ένα περιστασιακό Stanley Steamer ή ένα Model-T μπορεί να είναι εντάξει, αλλά ο αυτοερωτισμός από τον οποίο εξαρτώνται κάτι τέτοιες εστίες μόλυνσης όπως το Ντιτρόιτ και το Λος Άντζελες αποκλείεται. **Ήδη, χωρίς καν να προσπαθήσουμε, έχουμε ουσιαστικά λύσει την ενεργειακή κρίση, την περιβαλλοντική κρίση και διάφορα άλλα δυσεπίλυτα κοινωνικά προβλήματα.**

Τέλος, πρέπει να καταργήσουμε το μακράν μεγαλύτερο επάγγελμα, αυτό με τις περισσότερες ώρες εργασίας, τις χαμηλότερες αμοιβές και μερικές από τις πιο κουραστικές εργασίες. Αναφέρομαι στις νοικοκυρές που κάνουν τις δουλειές του σπιτιού και την ανατροφή των παιδιών. Με την κατάργηση της μισθωτής εργασίας και την επίτευξη της πλήρους ανεργίας υπονομεύουμε τον σεξουαλικό καταμερισμό της εργασίας. Η πυρηνική οικογένεια όπως την ξέρουμε είναι μια αναπόφευκτη προσαρμογή στον καταμερισμό εργασίας που επιβάλλει η σύγχρονη μισθωτή εργασία.

Είτε σας αρέσει είτε όχι, όπως έχουν διαμορφωθεί τα πράγματα τον τελευταίο αιώνα ή δύο, είναι οικονομικά ορθολογικό να φέρνει ο άντρας το μπέικον στο σπίτι, η γυναίκα να κάνει τη σκατοδουλειά για να του προσφέρει ένα καταφύγιο σε έναν άκαρδο κόσμο και τα παιδιά να πηγαίνουν σε στρατόπεδα συγκέντρωσης νέων που ονομάζονται "σχολεία", πρωτίστως για να μην είναι στα πόδια της μάνας τους αλλά να είναι ακόμα υπό έλεγχο, αλλά παρεμπιπτόντως για να αποκτήσουν

τις συνήθειες της υπακοής και της ακρίβειας που είναι τόσο απαραίτητες για τους εργαζόμενους.

Αν θέλετε να απαλλαγείτε από την πατριαρχία, απαλλαγείτε από την πυρηνική οικογένεια της οποίας η απλήρωτη "σκιώδης εργασία", όπως λέει ο Ivan Illich, καθιστά δυνατό το σύστημα εργασίας που την καθιστά αναγκαία.

Συνδεδεμένη με αυτή τη στρατηγική της μη-πυρηνικής οικογένειας είναι η κατάργηση της παιδικής ηλικίας και το κλείσιμο των σχολείων. Υπάρχουν περισσότεροι φοιτητές πλήρους φοίτησης από ό,τι εργαζόμενοι πλήρους φοίτησης σε αυτή τη χώρα. **Χρειαζόμαστε τα παιδιά ως δασκάλους, όχι ως μαθητές. Έχουν πολλά να συνεισφέρουν στην επανάσταση της λογοτεχνίας, επειδή είναι καλύτερα στο παιχνίδι από ό,τι οι μεγάλοι. Οι ενήλικες και τα παιδιά δεν είναι πανομοιότυποι, αλλά θα γίνουν ίσοι μέσω της αλληλεξάρτησης. Μόνο το παιχνίδι μπορεί να γεφυρώσει το χάσμα των γενεών.**

Δεν έχω ακόμη αναφέρει καν τη δυνατότητα να μειωθεί κατά πολύ η ελάχιστη εργασία που απομένει με την αυτοματοποίηση και την κυβερνητικοποίησή της. Όλοι οι επιστήμονες, οι μηχανικοί και οι τεχνικοί που θα απελευθερωθούν από την ενασχόληση με την πολεμική έρευνα και την προγραμματισμένη αχρήστευση, θα είχαν την ευκαιρία να επινοήσουν μέσα για να εξαλείψουν την κούραση, την ανία και τον κίνδυνο από δραστηριότητες όπως η εξόρυξη.

Αναμφίβολα θα βρουν και άλλα έργα για να διασκεδάσουν. Ίσως να δημιουργήσουν παγκόσμια συστήματα επικοινωνιών πολυμέσων ή να ιδρύσουν διαστημικές αποικίες. Ίσως. Εγώ ο ίδιος δεν είμαι φανατικός με τα gadget. Δεν θα με ενδιέφερε να ζήσω σε έναν παράδεισο με κουμπιά. Δεν θέλω ρομποτικούς σκλάβους να κάνουν τα πάντα˙ θέλω να κάνω τα πράγματα μόνος μου. **Υπάρχει, νομίζω, μια θέση για την τεχνολογία που εξοικονομεί εργασία, αλλά μια συγκρατημένη θέση. Η ιστορική και προϊστορική καταγραφή δεν είναι ενθαρρυντική.**

Όταν η παραγωγική τεχνολογία πέρασε από το κυνήγι-συλλογή στη γεωργία και στη συνέχεια στη βιομηχανία, η εργασία αυξήθηκε, ενώ οι δεξιότητες και η αυτοδιάθεση μειώθηκαν. Η περαιτέρω εξέλιξη του εκβιομηχανισμού επέτεινε αυτό που ο Harry Braverman ονόμασε υποβάθμιση της εργασίας. Οι ευφυείς παρατηρητές είχαν πάντα επίγνωση αυτού του γεγονότος. Ο John Stuart Mill έγραψε ότι όλες οι εφευρέσεις που έχουν επινοηθεί ποτέ για την εξοικονόμηση εργασίας δεν έχουν εξοικονομήσει ούτε μια στιγμή εργασίας. **Ο Καρλ Μαρξ έγραψε ότι "θα ήταν δυνατόν να γραφτεί μια ιστορία των εφευρέσεων, που έγιναν από το 1830, με μοναδικό σκοπό να εφοδιάσουν το κεφάλαιο με όπλα ενάντια στις εξεγέρσεις της εργατικής τάξης". Οι ενθουσιώδεις τεχνόφιλοι -ο Σεν-Σιμόν, ο Κομτ, ο Λένιν, ο B. F. Skinner- ήταν πάντα και ανεκδιήγητοι εξουσιαστές, δηλαδή τεχνοκράτες.** Θα πρέπει να είμαστε περισσότερο από επιφυλακτικοί απέναντι στις υποσχέσεις των μυστών των υπολογιστών. Δουλεύουν σαν τα σκυλιά· οι πιθανότητες είναι ότι, αν κάνουν ό,τι θέλουν, το ίδιο θα κάνουμε κι εμείς οι υπόλοιποι. Αλλά αν έχουν κάποια εξειδικευμένη συνεισφορά που να υποτάσσεται ευκολότερα στους ανθρώπινους σκοπούς από την πορεία της υψηλής τεχνολογίας, ας τους δώσουμε μια ευκαιρία να ακουστούν.

Αυτό που πραγματικά θέλω να δω είναι η δουλειά να μετατρέπεται σε παιχνίδι. Ένα πρώτο βήμα είναι να απορρίψουμε τις έννοιες "δουλειά" και "επάγγελμα". Ακόμα και οι δραστηριότητες που έχουν ήδη κάποιο ευτράπελο περιεχόμενο χάνουν το μεγαλύτερο μέρος του αν αναχθούν σε δουλειές που αναγκάζονται να κάνουν ορισμένοι άνθρωποι, και μόνο αυτοί οι άνθρωποι, αποκλείοντας όλα τα άλλα. Δεν είναι παράξενο που οι εργάτες γης μοχθούν επίπονα στα χωράφια, ενώ τα κλιματιζόμενα αφεντικά τους πάνε σπίτι τους κάθε Σαββατοκύριακο και χαζεύουν τους κήπους τους; **Κάτω από ένα σύστημα μόνιμου γλεντιού, θα γίνουμε μάρτυρες της χρυσής εποχής των ερασιτεχνών που θα ντροπιάσει την Αναγέννηση. Δεν θα υπάρχουν πια δουλειές, μόνο πράγματα να κάνεις και άνθρωποι να τα κάνουν.**

Το μυστικό της μετατροπής της εργασίας σε παιχνίδι, όπως απέδειξε ο Charles Fourier, είναι να οργανώνεις χρήσιμες δραστηριότητες ώστε να εκμεταλλεύεσαι ό,τι είναι αυτό που διάφοροι άνθρωποι σε διάφορες στιγμές στην πραγματικότητα απολαμβάνουν να κάνουν. Για να καταστεί δυνατό για ορισμένους ανθρώπους να κάνουν τα πράγματα που θα μπορούσαν να απολαμβάνουν, αρκεί απλώς να εξαλειφθούν οι ανορθολογισμοί και οι στρεβλώσεις που πλήττουν αυτές τις δραστηριότητες όταν ανάγονται σε εργασία. Εγώ, για παράδειγμα, θα μου άρεσε να κάνω λίγη (όχι πάρα πολύ) διδασκαλία, αλλά δεν θέλω εξαναγκασμένους φοιτητές και δεν με ενδιαφέρει να γλείφω αξιολύπητους παιδαγωγούς για να μονιμοποιηθώ.

Δεύτερον, υπάρχουν κάποια πράγματα που οι άνθρωποι θέλουν να κάνουν από καιρό σε καιρό, αλλά όχι για πολύ καιρό και σίγουρα όχι συνέχεια. Μπορεί να σας αρέσει να κάνετε μπέιμπι σίτινγκ για λίγες ώρες προκειμένου να μοιραστείτε την παρέα των παιδιών, αλλά όχι τόσο πολύ όσο οι γονείς τους. Οι γονείς εν τω μεταξύ, εκτιμούν βαθύτατα το χρόνο για τον εαυτό τους που τους απελευθερώνετε, αν και θα γίνονταν νευρικοί αν αποχωρίζονταν τα τέκνα τους για πολύ καιρό. **Αυτές οι διαφορές μεταξύ των ατόμων είναι που καθιστούν δυνατή μια ζωή ελεύθερου παιχνιδιού.**

Η ίδια αρχή ισχύει σε πολλούς άλλους τομείς δραστηριότητας, ιδίως στους αρχέγονους. Έτσι, πολλοί άνθρωποι απολαμβάνουν τη μαγειρική όταν μπορούν να την ασκήσουν σοβαρά στον ελεύθερο χρόνο τους, αλλά όχι όταν απλώς τροφοδοτούν τα ανθρώπινα σώματα με καύσιμα για τη δουλειά.

Τρίτον -με τα υπόλοιπα θέματα να είναι ίσα- ορισμένα πράγματα που δεν είναι ικανοποιητικά αν τα κάνετε μόνοι σας ή σε δυσάρεστο περιβάλλον ή κατόπιν εντολών ενός αφεντικού είναι ευχάριστα, τουλάχιστον για λίγο, αν οι συνθήκες αυτές αλλάξουν. Αυτό ισχύει πιθανώς, σε κάποιο βαθμό, για όλες τις εργασίες.

Οι άνθρωποι αξιοποιούν την κατά τα άλλα σπαταλημένη εφευρετικότητά τους για να κάνουν παιχνίδι τις λιγότερο ελκυστικές δουλειές του μόχθου όσο το δυνατόν καλύτερα. Οι δραστηριότητες που ελκύουν κάποιους ανθρώπους δεν ελκύουν πάντα όλους τους άλλους, αλλά όλοι τουλάχιστον δυνητικά έχουν μια ποικιλία ενδιαφερόντων και ενδιαφέρον για την ποικιλία. Όπως λέει και το ρητό, "όλα μια φορά".

Ο Φουριέ ήταν ο δάσκαλος στις εικασίες για το πώς οι αποκλίνουσες και ιδιότροπες κλίσεις θα μπορούσαν να αξιοποιηθούν στη μετα-πολιτισμική κοινωνία, αυτό που αποκαλούσε Αρμονία. Πίστευε ότι ο αυτοκράτορας Νέρωνας θα είχε εξελιχθεί μια χαρά, αν ως παιδί μπορούσε να ικανοποιήσει την επιθυμία του για αιματοχυσία δουλεύοντας σε σφαγείο. Τα μικρά παιδιά που ως γνωστόν απολαμβάνουν να κυλιούνται στη βρωμιά, θα μπορούσαν να οργανωθούν σε "Μικρές Ορδές" για να καθαρίζουν τουαλέτες και να αδειάζουν τα σκουπίδια, με μετάλλια που θα απονέμονταν στους διακριθέντες.

Δεν υποστηρίζω αυτά τα ακριβή παραδείγματα, αλλά την υποκείμενη αρχή, η οποία νομίζω ότι έχει απόλυτο νόημα ως μία διάσταση ενός συνολικού επαναστατικού μετασχηματισμού. Λάβετε υπόψη ότι δεν χρειάζεται να πάρουμε τη σημερινή εργασία όπως ακριβώς τη βρίσκουμε και να την αντιστοιχίσουμε με τους κατάλληλους ανθρώπους, μερικοί από τους οποίους θα έπρεπε να είναι πράγματι ιδιότροποι.

Αν η τεχνολογία παίζει κάποιο ρόλο σε όλα αυτά, αυτός δεν είναι τόσο η αυτοματοποίηση της εργασίας όσο το άνοιγμα νέων πεδίων αναψυχής. Σε κάποιο βαθμό ίσως θελήσουμε να επιστρέψουμε στη χειροτεχνία, την οποία ο William Morris θεωρούσε πιθανό και επιθυμητό αποτέλεσμα της κομμουνιστικής επανάστασης.

Η τέχνη θα ανακτηθεί από τους σνομπ και τους συλλέκτες, **θα καταργηθεί ως εξειδικευμένο τμήμα που εξυπηρετεί ένα ελίτ κοινό, και οι ιδιότητες της ομορφιάς και της δημιουργίας θα αποκατασταθούν στην ολοκληρωμένη ζωή από την οποία τις έκλεψε η εργασία.**

Είναι συγκλονιστική η σκέψη ότι οι ελληνικές λάρνακες για τις οποίες γράφουμε ωδές και τις οποίες εκθέτουμε στα μουσεία χρησιμοποιούνταν στην εποχή τους για την αποθήκευση ελαιολάδου. Αμφιβάλλω αν τα καθημερινά μας αντικείμενα θα τα πάνε το ίδιο καλά στο μέλλον, αν υπάρξει τέτοιο. **Το θέμα είναι ότι δεν υπάρχει πρόοδος στον κόσμο της εργασίας- αν μη τι άλλο συμβαίνει ακριβώς το αντίθετο. Δεν πρέπει να διστάζουμε να κλέβουμε το παρελθόν για ό,τι έχει να μας προσφέρει, οι αρχαίοι δεν χάνουν τίποτα αλλά εμείς εμπλουτιζόμαστε.**

Η επανεφεύρεση της καθημερινής ζωής σημαίνει να βαδίσουμε πέρα από τα όρια των χαρτών μας. Υπάρχουν, είναι αλήθεια, περισσότερες ενδεικτικές εικασίες απ' ό,τι υποψιάζονται οι περισσότεροι. Εκτός από τον Fourier και τον Morris -και ακόμη και μια νύξη, εδώ κι εκεί, στον Μαρξ-υπάρχουν τα γραπτά του Κροπότκιν, οι συνδικαλιστές Pataud και Pouget, αναρχοκομμουνιστές παλιοί (Berkman) και νέοι (Bookchin). Το έργο Communitas των αδελφών Γκούντμαν είναι υποδειγματικό για να καταδείξει ποιες μορφές προκύπτουν από δεδομένες λειτουργίες (σκοπούς), και υπάρχει κάτι που μπορεί να αποκομίσει κανείς από τους συχνά θολούς κήρυκες της εναλλακτικής /προσαρμοσμένης /ενδιάμεσης /συμβιωτικής τεχνολογίας, όπως ο Schumacher και κυρίως ο Illich, μόλις αποσυνδέσει τις μηχανές ομίχλης τους.

Οι καταστασιακοί -όπως εκπροσωπούνται από την Επανάσταση της καθημερινής ζωής του Vaneigem και στην Ανθολογία της Καταστασιακής Διεθνούς- είναι τόσο αδίστακτα διαυγείς ώστε να είναι συναρπαστικοί, ακόμη και αν ποτέ δεν κατάφεραν να συνδυάσουν την υποστήριξη της κυριαρχίας των εργατικών συμβουλίων με την κατάργηση της εργασίας. Καλύτερα η αναντιστοιχία τους, όμως, από οποιαδήποτε υπάρχουσα εκδοχή του αριστερισμού, οι οπαδοί του οποίου μοιάζουν να είναι οι τελευταίοι υπερασπιστές της εργασίας, γιατί αν δεν υπήρχε εργασία δεν θα υπήρχαν εργάτες, και χωρίς εργάτες, ποιον θα έπρεπε να οργανώσει η αριστερά;

Έτσι, οι υπέρμαχοι της κατάργησης της εργασίας θα είναι σε μεγάλο βαθμό μόνοι τους. **Κανείς δεν μπορεί να πει τι θα προέκυπτε από την απελευθέρωση της δημιουργικής δύναμης που έχει αποβλακωθεί από την εργασία.** Οτιδήποτε μπορεί να συμβεί. **Το κουραστικό πρόβλημα του συζητητή της ελευθερίας έναντι της αναγκαιότητας, με τις θεολογικές του προεκτάσεις, επιλύεται πρακτικά μόλις η παραγωγή αξιών χρήσης συμπίπτει με την κατανάλωση απολαυστικής δραστηριότητας παιχνιδιού.**

Η ζωή θα γίνει ένα παιχνίδι, ή μάλλον πολλά παιχνίδια, αλλά όχι -όπως είναι τώρα- ένα παιχνίδι μηδενικού αθροίσματος. Μια ιδανική σεξουαλική συνάντηση είναι το παράδειγμα του παραγωγικού παιχνιδιού, Οι συμμετέχοντες ενισχύουν ο ένας την ευχαρίστηση του άλλου, κανείς δεν κρατάει λογαριασμό και όλοι κερδίζουν. Όσο περισσότερα δίνεις, τόσο περισσότερα παίρνεις. Στην παιχνιδιάρικη ζωή, το βέλτιστο του σεξ θα διαχυθεί στο καλύτερο μέρος της καθημερινής ζωής. **Το γενικευμένο παιχνίδι οδηγεί στην άντληση ηδονής από τη ζωή.** Το σεξ, με τη σειρά του, μπορεί να γίνει λιγότερο επείγον και απελπισμένο, πιο παιχνιδιάρικο. Αν παίξουμε σωστά τα χαρτιά μας, μπορούμε όλοι να πάρουμε περισσότερα από τη ζωή απ' όσα βάζουμε σ' αυτήν· αλλά μόνο αν παίξουμε για πάντα.

Κανείς δεν πρέπει να δουλεύει.

Εργαζόμενοι όλων των χωρών, χαλαρώστε!

Bob Black

Πηγή: http://www.inspiracy.com/black/abolition/abolitionofwork.html

https://theanarchistlibrary.org/library/bob-black-the-abolition-of-work

Μεταφραστική Ομάδα Wormhole